

Ohranjanje genskih virov - kratek pregled aktivnosti v Sloveniji

Tehnične smernice za ohranjanje in rabo genskih virov

Slovenija

Ohranjanje gozdnih genskih virov v Sloveniji temelji na gozdnim ekosistemom prilagojenem gozdnogospodarskem načrtovanju, ki omogoča trajno uspevanje ter mnogo-namensko in mnogo-pomensko vlogo gozdov. Trajnostno gospodarjenje z gozdovi je na podlagi zgodovinskega razvoja slovenskega gozdarstva vključeno v vse zakone o gozdu in gozdarstvu od druge svetovne vojne dalje. Ohranjanje gozdnih genskih virov v praksi pomeni predvsem ohranjanje ali pomoč naravni obnovi gozdov, rabo rastišču prilagojenega gozdnega reprodukcijskega materiala (GRM), spoznavanje genetske pestrosti ter identifikacijo problemov in ukrepanje s populaciji, vrsti ali skupini vrst ustreznimi postopki. Prva navodila in praktične usmeritve o gojenju gozdov na osnovi genetike sta prispevala dr. M. Wraber in dr. M. Brinar že med leti 1950 in 1960. Razvoj strokovnih usmeritev in nadzora sta bila nujna, saj je od zasnove mladega gozda odvisno njegovo uspevanje, stabilnost in prilagoditev na zunanje dejavnike v okolju vse do naslednje generacije gozdnega drevja. Z upokojitvijo dr. Brinarja leta 1972 se je neposredni strokovni nadzor izvora reprodukcijskega materiala od sestoja, preko semenarjev in drevsničarjev nazaj v sestoj, zmanjšal na minimum. Ponovna vzpostavitev sistema je potekala postopno od sprejema Zakona o gozdovih I. 1993, Programa razvoja gozdov I. 1996, Strategije ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji I. 2001, do Zakona o gozdnem reprodukcijskem materialu I.

2002 s podzakonskimi določili ter Resolucije o nacionalnem gozdnem programu I. 2007. Ob vzpostavitvi novega sistema strokovnega nadzora in priporočil za rabo GRM smo morali slediti Evropski direktivi o trženju GRM (1999/105/EC), hkrati pa smo upoštevali na ohranjanju ekosistemov zasnovano gospodarjenje z gozdovi v Sloveniji ter izsledke in priporočila Evropskega programa za ohranjanje gozdnih genskih virov (EUFORGEN). Vanj smo aktivno vključeni že vse od prvega srečanja upravnega odbora (SC) leta 1995, organizirali pa smo tudi srečanje SC leta 2007 v Novem mestu. V programu EUFORGEN poteka delo v okviru tematskih mrež:

- Mreža za črni topol: slovenski predstavnik v njej je bil dr. G. Božič; aktivnosti v tej mreži so bile prvenstveno usmerjene v genske banke topolovih klonov *ex situ*, njihove opise in testiranja; kasneje se je mreža priključila Mreži za razpršeno rastoče listavce;

- Mreža za mediteranske hraste: predstavnik je bil doc. dr. R. Brus; v okviru mreže so bili zastavljeni poskusi in genske banke hrasta plutca; mreža se je kasneje združila z Mrežo za razpršeno rastoče listavce in z Mrežo za sestojne listavce;

- Mreža za navadno smreko, kasneje Mreža za iglavce: slovenski predstavnik je bil dr. G. Božič; v okviru te mreže je bilo organizirano tudi posvetovanje – redno srečanje leta 2000 na Brdu pri Kranju;

- Mreža za plemenite listavce: predstavniki v njej so bili mag. I. Smolej, nato prof. dr. H. Kraigher;

ko se je preimenovala v Mrežo za razpršeno rastoče listavce in priključila genske vire avtohtonih topolov in mediteranskih hrastov, je postal predstavnik v njej doc. dr. R. Brus;

- Mreža za socialne (kasneje sestojne) listavce: predstavnica prof. dr. H. Kraigher; poudarek dela je v uporabi izsledkov populacijsko genetskih raziskav hrastov in mednarodnega bukovega provenienčnega poskusa;

- Mreža za gozdnogospodarsko načrtovanje: zasnovana je bila v tretji fazi programa EUFORGEN, predstavniki v njej sta bili K. Celič, kasneje A. Zavrl Bogataj; mreža je prevzela vlogo pobudnika za prenos rezultatov genetskih raziskav v prakso, prikazala potrebe po dodatnih raziskavah, zasnove za združitev sistema nadzora GRM s sistemom ohranjanja gozdnih genskih virov idr.; ter

- Medmrežna skupina za informatiko, ki je po letu 2004 na osnovi uredbe EC 870/2004 pripravila predlog evropskega projekta EUFGIS: Vzpostavitev evropskega informacijskega sistema o gozdnih genskih virih; Slovenija je ena od ključnih 6. partnerjev v projektu, ki je sicer namenjen podpori pri vzpostavitvi baz podatkov o gozdnih genskih rezervatih – enotah dinamičnega varovanja gozdnih genskih virov v vseh državah, vključenih v program EUFORGEN.

Hojka Kraigher, nacionalna koordinatorica programa EUFORGEN v Sloveniji